

ДВА БАЗАРИ

1921 - 1941

ВИДАВНИЦТВО ім. ОЛЬЖИЧА

— 1949 —

Д В А
Б А З А Р И
1921 - 1941

ВИДАВНИЦТВО ім. ОЛЬЖИЧА

— 1949 —

О. Стефанович.

Базар

Лютим, жорстким дзвоном
Видзвонює сталь . . .
Скрикує, льодом червоним
Холоне Звіздаль. *)
Витривать, витривать, брате,
У боротьбі!
Чотири гранати для ката,
А п'ята — собі . . .
Кулі до чол, як бджоли,
Шабля руба . . .
Солить землю і солить
Червона ропа.
Лютим, жорстким дзвоном
Видзвонює сталь . . .
Скрикує, льодом червоним
Холоне Звіздаль.

*) Звіздаль — річка коло Базару.

«ЯК УЧАСНИК ДРУГОГО ЗИМОВОГО ПОХОДУ, СТВЕРДЖУЮ, ЩО ЗДВИГ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НАДДНІПРЯНИЩИНИ В 20 РІЧНИЦЮ РОЗСТРІЛУ БОЛЬШЕВИКАМИ 359 ЛИЦАРІВ, Є ДОКАЗОМ, ЩО ПРАВДА, ЗА ЯКУ ВОНИ ЗГИНУЛИ Є НЕПОБОРНОЮ».

Полк. Роман Сушко.

Багряна Піраміда

Їм північні вітри гудуть,
Їм сніги замітають путь,
А вони ідуть без упину,
А вони без спочинку йдуть.
Їм шати залляла кров,
На шмати — їх корогов,
Та кожен,
Кожен із них
Смертю смерть поборов.
Їм північні вітри гудуть,
Їм сніги замітають путь,
А вони ідуть без упину,
А воки до мети дійдуть!

«Мусимо не тільки знищити большевизм, як форму московського імперіялізму, але й не допустити до того, щоб його духовість стала власністю та способом думання якої-небудь української політичної групи» —

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ - КАНДИБА.

ВАМ, ЩО ВПАЛИ

(У двадцять восьму річницю Першого та восьму —
Другого Базару)

Ви, що впали в нерівному, зтяжному бою. Ви впали, поливши своєю кров'ю плідючий український чорнозем, витиснувши сліди своїх скривавлених ніг на білому килимі раннього снігу.

На шляхи Вашого походу, що покривався Вашими трупами, що багрянів від Вашої крові, дивився байдуже світ. Палаючі вогнем Ваші очі були чужі йому. Дикий рев катів, глухі постріли чекістів у Ваші груди не зворушували його сумління!

Ви вмирали, коли українська нація блукала на роздоріжжі. Довгі воєнні громи великої війни приглушили його чуйність, великі зусилля послабили сили, а ворог підступно вкрадався в його серце. Трійлива їдь чужих доктрин, стовпи чужих горизонтів затемнювали український небосхил. І тоді Ви, мов ясні метеори, запалили українське небо пожарами великого сутилля. Ви прошили українську темряву блиском тверезого воляцького розуму — революційним очайдушним чном!

Ви на сторожі Українського З а в т р а поставили сильну твердиню — непоборну фортецю, що їй на ім'я — З 5 9 Л и ц а р і в Б а з а р у . Вона врита в українську землю, що віками видає нових борців. Вона збудована із світлих традицій Українського минулого та зцементована Вашою святою кров'ю.

Ви відійшли у простори Вічності. Але Ваш голос могутнім відгомоном лунав по всій Україні. Українські села та міста перетворювалися на фронти боротьби проти наїздника.

Червоний демон шалів і впивався кров'ю мільйонів

людей. Квітуча Україна забагряніла від людської крові, закрижала стогоном катованих.

Понад десять мільйонів людей загинуло в наші крокодерного вампіра. Він упивався, щоб знищити тих, яких він ошукав, щоб на кістках своїх жертв будувати свою деспотичну імперію.

А з димів імперіялістичного чаду підіймався другий — б р у н а т н и й в а м п і р, що гострив свої кігті, щоб здушити червоного і, вирвавши йому Україну, висати з неї останки крові.

І коли здригнувся світ від удару двох титанів з Апокаліпсу, по українській землі пролунав могутній клич до боротьби. І тоді на місце тих, що впали, прийшли Ви, нові Борці — зроджені з їх крові та великих поривів духа. На місце Андрухових прийшли Барановські, на місце Опок — Волинці, Сурмачі, Яхни, Орищенко — команданти українського революційного підпілля.

Ви вдруге підняли знесилену Україну до спротиву та боротьби і освітили український світ своїми чинами.

У двадцяті річницю розстрілу 359 — большевицькими найздниками — Ви на їх могили з чисячами українських селян, робітників та інтелігенції складали присягу на те, що сили свої віддасте Україні. — Ви кинули мужній виклик обом вампірам.

Кілька днів по Другому Базарі брунатний вампір розпаленими кігтями в'їдався у Ваше тіло. Виснажені тортурами в німецьких катівнях, Ви над могилою смерти на Мальованці біля Житомиру, попереджали постріли своїх катів могутнім — «Стріляй, кате, — Слава Україні!» Кожного дня й цілими тижнями кривавого листопада й грудня двадцяті річниці Базару, линуло вулицями Житомиру Ваше гучне — «Ми з Базару!», що переходило у величне — «Ще не вмерла . . .»

Вас не розумів світ. Ваших поривів не розуміли й деякі свої «революціонери», які вище України поставили

себе, вище любови до катованої країни — свою амбіцію влади, які забули про українську мораль та закони української землі. Ми перед Вами, Лицарі Базару, у річницю Вашої смерти, відкриваємо свої чисті серця, Вам, що впали, прирікаємо вірність Вашим заповідям.

Вам, які впали на тернистому шляху боротьби, поклонитися завтра байдужий світ, якого червоний демон запалить пожарами, Вам поклонитися все, що здорового має Україна, та об'єднається до нового вирішального походу.

«Я ДУМАЮ, ЩО ДРУГИЙ БАЗАР ВІДКРИВАЄ
ЧЕРГОВИЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮ-
ЦІЙНОЇ БОРОТЬБИ, ЩО ПО НАЙБІЛЬШИХ
УСКЛАДНЕННЯХ МУСИТЬ ЗАКІНЧИТИСЯ
СТВОРЕННЯМ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ДЕРЖАВИ.»

Олег Ольжич - Кандиба.

О. Жданович.

Г Е Р О Ї Б А З А Р У

В історії українського народу багато світлих моментів, величних зривів боротьби проти наїздника. Ці зриви — це найяскравіший доказ нашої непоборности. Народ можна вважати переможеним лише тоді, коли він після програної — залишить боротьбу.

Український народ ніколи не переставав боротись. Наші програні були для нас нічим іншим, як вічним імпульсом до нових зривів. Український народ після однієї невдачі ставав ще завзятіше до нової боротьби. В цьому крилася та внутрішня сила української нації, яка дозволила нам, що підпадали на протязі віків нападам різного роду навал, утриматися на поверхні історії. Утриматись не як пасивний учасник, але як її співтворець. Програні визвольні змагання в 1917 — 1920 рр. змусили українську армію, знеможену, вичерпану довгою боротьбою з переважаючим ворогом, здесятовану тифом, без зброї, без одягу, перейти Збруч, та на зайнятих поляках Західних Українських Землях скласти рештки зброї й піти за понурі ґрати таборів у Польщі, Румунії.

Здавалося, що вже настав кінець. Україна, зайнята військами червоного наїздника, допомоги не мала ні звідки чекати. Весь світ зайнятий своїми справами, і, Україна йому байдужа. Але не байдужа її доля українським воякам. Червона Москва грабує українські села, розстрілює населення. Стогін неолі народу доходить до душ вояків, і вони не можуть спокійно сидіти. Хоч і опинились вони за дротами, хоч в Україні запанував ворог, але українська нація не була ще переможена. Її зламано фізично, але вона не піддалася, не визнала перемоги ворога. За почином головного командування Української Армії, починають творитися окремі відділи для

боротьби проти большевиків. Волинські ліси заповнилися дроворубами, що неначе чогось вичікували. Це прибули втікачі з таборів — інтерновані українські вояки, що мали ввійти в склад головної волинської групи. Їм на допомогу мали виступити подільська та бесарабська групи. Відділи фізично знеможених, без одягу, без зброї, українських вояків ішли проти ворога. 4-го листопада 1921 року головна волинська група, переслідувана польською артилерією на межі волинського Полісся, через село Боровські - Будки, коло села Нетреби, перейшла кордон. Назустріч їй бризнули промені українського золотого сонця, але над нею зловісно крикала галич. Та гони йшли, свідомі Великої Меті: здобути Українську Державу, або згинути в боротьбі за неї. Не було дня, ні навіть години без бою.

Большевики, наче люті пси, обсідали головну волинську групу, кидаючи до бою все нові та нові частини. Через дощі, сніг, мороз та болото — група гола, боса й голодна, але з серцем, повним завзяття, йшла невтомно вперед. Ведеться наступ на Коростень, а потім у напрямі району Радомишль — Житомир. Група, хоч перетолена й виснажена, не спиняє свого походу, бо знає лише один наказ: «Вперед!» Іде, щоб виконати завдання — звільнити Україну від віковичного ворога. Але похід стає де-далі тяжчий. Табір відраних збільшується, а ворог насідає. Труднощі посування серед глибоких снігів не дозволяють відірватись групі від наступаючої кінноти, і 13-го листопада група починає відворот до польських кордонів. Група іде під час 20 ступневого морозу. Коні не витримують, але люди йдуть, відбиваючись від ворога. Трагічного дня 17 листопада група прибуває до села Малі Миньки, звідки продовжує марш за річку Звиздаль, яка залишиться в нашій історії, як новітня Каяла. Ворог насідає. Українські вояки, навіть ранені, кидаються до останнього вирішного бою, але по кількох

звилінах руки надаремно шукають набоїв. Не вистачило навіть, щоб кінчити своє життя. Лише той, кому забракло для цього набою, або сили — пробитися в ліси, потрапив у полон.

Так скінчився останній бій на річці Звіздалі, останній бій Української Повстанської Армії. Полонених, по тортурах, які вони мусіли пережити в зимних церквах, вивели на суд. Присуд був короткий — розстріляти . . .

Під містом Базаром викопана велика могила. Над неї привели 359 героїв, які ще залишилися живі. Московські червоні кати, обіцянками помилування, хотіли намовити Лицарів відректися святощів, за які Герої боролися, але почули рішучу відповідь, висловлену козаком Щербаком: «Ми знаємо, що нас чекає, і ми не боїмося смерти, але до вас служити не підемо. Коли ви нас поб'єте, — знайте, що за нас помститься весь український народ». Ці слова героя - козака покрито гучне «Слава!» і, як останній привіт Україні від її вірних синів, — «Ще не вмерла Україна»; їх заглушило торохкотіння кулеметів. Затихло все . . . З глибокої землі, з глибини української землі линув стогін напівмертвих Героїв. Так скінчилося безприкладне в історії світу героїство українських вояків, безстрашних повстанців під Базаром.

Упали під градом ворожих куль, як падали сотки та тисячі борців перед ними та після них. Вони впали в боротьбі за українську державність. Жила в них думка про повстання, коли їх розбито й змушено вийти закордон. І почали вони новий похід майже без виглядів на успіх. Почали й згнули в боротьбі. Їхній героїський чин затьмарює історичні Тернопіли. Герої старовинної Греції мали за собою армії, від яких чекали допомоги. Герої ж Базару виступили до змагу, покладаючись виключно на власні сили. І згнули лицарською смертю, без квиління, без плачу - благань, але з невмирущим гимном на

устах. І по їхній смерті заповіт, висловлений Щербаком, заповів глибоко в душі народу. Боротьба не перервалася. Почалась помста. І вгинався ліс від повішених тіл комісарів, вилітали в повітря большевицькі ісполкоми. Дух Героїв Базару породив когорти нових борців, що з піснею на устах ішли в боротьбу за Україну, та за Неї вмирали.

Я. Дедалевський.

Д Р У Г И Й Б А З А Р

Осінь 1941 року. Осінь, багата на гарні соняшні дні, що мистецькою рукою оздоблювали різними барвами різьблені верхи дерев. Осінь, що запалювала листя мальовничими тонами, немов сама природа віддзеркалювала те, що діялося в людському житті — полум'я війни та бойових заграв.

Через українські землі прокотився вже смертоносний вал повобного знищення й тільки десь далеко на Сході здригалась земля від вибухів гарматних стрілен. Вигорілі українські міста із сумом дивилися на природу, а, споглядаючи на людей, немов просили Бога про помсту за знищену працю цілих поколінь.

Але, хоч фронт був уже далеко, війна в глибокому запіллі йшла далі. Кожного дня невидима рука пекельними петардами висаджувала в повітря різні громадські та культурні будови по містах. Її жертвою падали найцінніші пам'ятки української культури й свідки української слави та минулого.

У далекому запіллі, немов відгук тієї жорстокої боротьби, відбувався якийсь дивний змаг між двома воюючими імперіялізмами. Його жертвою падала українська Печерська Лавра, летіли в повітря старовинні українські храми, та, від вімецьких тиранів і большевицьких агентів, гинули українські патріоти. Видно було, що московський большевизм, який, під натиском сили, залишив українські землі, докладає всіх зусиль, щоб знищити всі основи, на яких могло б відродитися українське національне життя, а рівночасно таку саму нищівну роботу веде новий «визволитель».

Була і третя — українська — сила, що виростала стихійно, немов феніке із згарин та руїни. Відбувалася

чергова українська містерія. Нарід, що більше десяти мільйонів людей утратив під ударами московського імперіялізму, що його сили висмоктували большевицькі тюрми, тундри та ліси Сибіру, що його землі стали суцільною великою могилою українських жертв найстрашнішої у світі потвори — большевицького НКВД, який мільйони українського активного елементу змобілізувала силою в червону армію, — нарід почав переживати весну свого відродження.

Українська сила формувалася із швидкістю та розмахом, притаманним прикметам української землі. Її основою стала Організація Українських Націоналістів, що від 1938 року посилила свою роботу на осередніх та східних землях України у зв'язку з плянами покійного полковника Євгена Коновальця, — відродити революційний рух на корінних українських землях. Ідучи цією саме дорогою, ОУН 1941 року доповнила з Заходу послаблені підпільні кадри Наддніпрянщини. Завдяки політичним та революційним кваліфікаціям свого активу, ОУН скоро стала в новій дійсності першорядним фактором у розгортанні нового національно - революційного процесу. У ній злилися залишки СВУ, СУМ та інші підсовєтські підпільні групи. Український націоналізм, із своїм духово-моральним добром та з ясною державницькою програмою, став формуючим фактором нових здвигів українських народніх мас.

* * *

Наближалася двадцята річниця розстрілу під Базаром 359 Лицарів Другого Зимового Походу, що був сміливою спробою підняти українські народні маси на повстання проти большевицького окупанта.

Центральне Керівництво ОУН для осередніх та східних земель, під проводом закатованого пізніше в німецькому концентраційному таборі сл. п. О. Кандиби - Ольжича, вирішило звеличити пам'ять Поляглих відповідним

святом. Це свято мало виявити волю українського народу до самостійного життя, та бути пробою революційної зрілості і готовості українського селянства, робітництва й інтелігенції до активної боротьби.

На початку листопада 1941 року Обласне Керівництво ОУН на Житомирщину дістало наказ — улаштувати свято - маніфестацію на могилах Учасників Другого Зимового Походу, що розстріляні були большевицькими наїзниками. Члени ОУН мали перебрати завдання ініціаторів та оборони зібраного народу своїми бойовими відділами перед можливим большевицьким чи німецьким нападом.

Вже за два дні перед маніфестацією з'їздилися селяни із Житомирщини, північної Київщини і навіть із за Дніпра. К о в а л ь с ь к и й змалює це так:

«Їхали возами, цілими валками, ішли одинцем та групами. Ішли чоловіки, ішли жінки, ішли діти. Зокрема багато було молоді, а серед неї й сивоусі діди, що брали активну участь у Визвольних Змаганнях — 1917 - 21 років — старі повстанці, загартовані в боях, тверді, як їхня доля. Ішли ті всі, яких двадцять років неволі не зігнули, не скривили їхньої душі. Ішли горді, з піднесеним чолом, рішені, в разі потреби, силою відстояти свою волю. І, не зважаючи на німецькі стежі, на загрози воєнного часу, прийшло кілька-надцять тисяч людей».

21 листопада, в 11-й годині, почалося велике свято Базару. Очевидець говорить:

«Друг Велинець промовою відкриває свято. Говорить з трибуни в імені безіменних борців, що двадцять років у тяжких умовах большевизму провадили боротьбу, говорить в імені тих, що за той час віддали своє життя в тюрмах, концтаборах та розстріляні були в льохах череззвичайки. Говорить про великі цілі, ясні завдання, про славу, честь, про свободу. Говорить

про гідне життя у власній державі, говорить про те все, для чого жили та за що загинули 359. Говорить з трибуни, а довкруги жовто - блакитні прапори і тисячі - тисячі голів.

Після цього промовляли представники інших українських земель, представники організованого самостійницького руху. А потім—панахида з промовою Панотця, який двадцять років вів підпільну національну та душпастирську роботу, який не випускав із рук прапора, боровся в рядах Української Армії, який продовжував іти шляхами, що на них упали його проводники — сотники Опока, Андрух та інші. Скінчивши промову, він передав чашу із святою землею з могили 359 першому бігунові штафети, яка віднесла її в Київ для замурування в св. Софії. Представники всіх українських земель одержали теж по грудці цієї землі. А наприкінці із тисяч грудей пролунав національний гимн . . . »

По двадцятьох роках лісами північної Волині пролунало могутнє «Ще не вмерла Україна», що новим гоном, чародійною силою наповнило душі людей та українську природу. Те «Ще не вмерла» лунало пізніше з уст тих, що зброєю захищали свою землю перед обома наїзниками, з його словами на устах гинуло тисячі революціонерів у тюрмах та концтаборах німецьких варварів.

* * *

Заява вірності традиціям Героїв спід Базару мала прийти дуже скоро. Німці, тільки заскочені розмахом маніфестації, зайняли вичікуюче становище. Вони тяжко озброєнними відділами обсадили обсерваційні пункти, що панували над околицею. Піднесені до найвищого ступня національні настрої учасників Свята та добре організована оборона свята відділами ОУН, диктувала їм мовчанку.

Але вже того самого дня, по закінченні свята під

Базаром, німецькі агенти почали виловлювати окремих людей, що брали в ньому участь. Кілька годин пізніше команда особливих відділів СС-ів та Гестапо перевели на Житомирщині арешти серед свідомих, активних українців. Допомогали в цьому їм більшовицькі агенти, які підготовляли зрвання свята, а коли їм це не вдалося, почали, на спілку з німцями, найбільш підступними та підлими засобами, німецькими руками нищити українських націоналістів. Бо для більшовиків та німців, не зважаючи на війну між ними на фронті, українські націоналісти стали ворогами ч. 1.

Зокрема, масові арешти відбулися на Коростенщині та в самому Коростені. Арештованих здебільшого відправляли до тюрми в Радомишлі, а по короткому часі — до Житомиру, де на вулиці Пушкінській переводили з ними коротке слідство та відправляли до льоху колишньої тюрми НКВД на вулиці Миколаївській. Там, у гарному будинку на периферії міста, був передсінок смерті. Там відбувалися найбільше жорстокі тортури.

До перших днів грудня арештовано понад двісті найсвідоміших українців. Хоч арештованих було так багато, і серед них не мало було втаємничених у працю ОУН, та не було, проте, ні одного випадку зради.

По варварських знущаннях прийшов другий Базар на Житомирщині. На передмісті Житомиру, що його звуть Мальованкою, почалося вже з перших днів грудня розстрілювання українських революціонерів.

Вулицями Житомиру кожного дня, з великим поспіхом, їхали авта, з яких лунало могутнє «Ще не вмерла». Авта приїздили на місце розстрілу . . . Ями вже були викопані фольксдойчерами. Немає точних даних, як відбувалися розстріли всіх груп, але про деяких, а саме тих, із яких пощастило комусь урятувати своє життя, такі дані маємо. А врятувалося ледве чотири особи. Двоє молодих, майже дітей, що втекли з тюрми — один із них у

Житомирі, Іван Демкович, який згинув пізніше в Харкові, розстріляний німцями 1942 року, та Волинець — Петро Марчук, що згодом брав визначну участь у партизанській акції Української Повстанчої Армії (УПА), вєлавившись у боях проти німецьких та большевицьких частин, і загинув з руки СБ Лебеда 1943 року.

Одну з груп розстрілювали 6-го грудня. Німці, привівши свої жертви на місце розстрілу над ями, та обступивши їх, казали їм по одному підходити. Перша підійшла пані **Орищенко**, попрощавшись з чоловіком. Якийсь п'яний СС вистрелив їй у груди, і вона поринула в яму. За нею розстріляли її чоловіка, який брав визначну участь в організації маніфестації під Базаром. Тоді над яму підійшов організаційний референт Обласної Екзекутиви ОУН на Житомирщину, який, зірвавши з себе сорочку, кинув катом її в вічі з вигуком: «Стріляйте, кати! Слава Україні!» Його дальших слів не було чути, бо німці почали густо стріляти на Марчука, який вирвався з черги та помчав полями, зникаючи в сніговій заметлі.

Шляхом Орищенко, Сурмачів пішли десятки тисяч українських людей. Скоро вирости із землі нові могили українських борців біля Києва, Харкова, Полтави, Вінниці, Рівного та інших міст і сел України.

Український революційний рух розростався й кинув могутній вєликий німецьким загарбникам та большевицьким агентам. Базар породив нових Борців, нові героїчні змагання та нові могили, що кликатимуть нарід до боротьби за волю та незалежність.

С. Посянський.

Д В А Б А З А Р И

Була така сама багряно-срібна осінь, як тоді, 20 років тому, коли на широких просторах України відбувалися останні атаки Великого Збройного Змагу українського народу проти червоного імперіялізму. Була така сама осінь, як два десятиліття тому, коли на вістрях мечів вирішувалося питання про те, чи над європейським сходом має панувати сатана знищення та деспотичного терору, чи сонцем прогресивних здобутків Революції має освічувати його українська Геллала . . .

Немов відгуком колишніх боїв на східних мережах українських земель, дрижала земля, і типу українських лісів та степів прорізувала стрілянина кулеметів. Все це нагадувало кожної хвилини, що десь недалеко відбувається величезний бій, що немов дика буря хоче все загорнути в свої обійми.

Було багато подібного в чарівній українській природі двох Листопадів, що їх відокремлювало, один від одного, повних двадцять років — між листопадом 1921 року та листопадом 1941.

Були попалені міста й села України, однаково війна залишила свої руйнівні сліди, — тільки цим разом вони були далеко сильніші: згаріща міст, розторочені бомбами людські житла та різні громадські установи свідчили про те. Та була різниця не тільки в силі та розмахові війни, але в тому, що вибивало тавро на всьому, — у самій війні!

Двадцять років тому в лісах північної Волині йшов затяжний, нерівний змаг між тими, що боролися за право українського народу вільно жити на власній землі та по-своєму формувати свій зміст життя, і тими, що на багнетах несли ворожу для нас правду та знищення; бій і-

шов між українськими вояками-повстанцями та чужими наємними полчищами, які підступом та насильством окупували Україну. Цього разу шов бій між двома мілітарними потугами, між двома імперіялізмами, за панування над українським народом, за його знищення. Один, що під покришкою галасливих большевицьких фраз, тюрмами, засланнями, штучно організованим голодом, винищив понад десятки мільйонів українців, що русифікацією та іншими політичними заходами сподівався довершити своє діло й здійснити мрію московських царів — хотів довести свою роботу до кінця. Другий плянував Україну перетворити на свою колонію, у якій не було б українського інтелігента, де б український селянин мав бути тяглою худобою у возі націонал - соціалістичного «пана», а український робітник, прикутий до німецького станка, мав віддавати ренитки своєї крові та поту.

Хоч 1921 рік закінчував більше, як сім років війни на українських землях, а осінь 1941 нараховувала щойно кілька місяців її, та український народ був в останньому разі безперечно більше вичерпаний, ніж 20 років тому. Його фізичні сили були послаблені п'ятиріччями, побудованими на крові та поту трудящих, матеріальні добра пограбовані насильною соціалізацією та переведенням усієї приватної власності українців як і всього багатства України в руки московської метрополії, а духове життя загальмоване через розстріли десятків тисяч українських культурно - духових працівників та придушено системою жакливого терору. Все активне було силою мобілізоване в червону армію й тільки деяким удалося уникнути військової служби.

Але, як на руїні царської імперії почалися могутні здвиги українського народу, одним із виявів якого був Другий Зимовий Похід 1921 року, так поргабована, спустошена та вичерпана під кожним оглядом Україна видала із себе нові сили та стала на шлях національного

відродження і нового духово-політичного формування. З глибини народнього духа піднялися сили, які серед найбільше, здавалося, несприятливих обставин скоро скристалізувалися та виставили когорти українських революціонерів, які створили своїми трудами новий могутній український революційно - визвольний процес.

Там, під Базаром, де в 1921 році кінчилася відкриття, ширшого розміру, збройна боротьба з окупантом, де в наявній формі зустрілися два світи, дві ідеології, дві революції, де закінчувався етап збройної боротьби за Українську Державу й починалися нові широкогранні суспільно - політичні процеси й нові форми підпільної боротьби, почалася року 1941 нова сторінка української історії, новий черговий суспільно - політичний процес. Затоплені хвилею українського націоналізму осередні та східні землі України піднялися знову на шлях відкритої боротьби за свою Державу.

В тому самому місці, де двадцять років тому большевики розстріляли 359 Лицарів Другого Зимового Походу, тисячі селян та робітників з Волині й Полісся манифестували свою волю до самостійного життя та свою готовість боротися до загибелі за Українську Державу. Замріяні ліси прорвало нестримне «Ще не вмерла України». По двадцятьох роках — з тисяч грудей, спрагнених волі й людської рідності . . . Це не був крик розагітованої юрби, але людей, що носили в серцях своїх тугу за чимсь найбільше істотним для людини, за можливістю бути собою, бути, як люди і нарід. Цей великий вогонь їхніх душ поставив їх пізніше на барикади збройної боротьби, де вони не словами, а ділом сказали своє національне кредо. Той самий поручник Волинець, що був організатором зльигу під Житомиром у двадцять річницю першого Базару, що тільки завдяки незвичайній відвазі врявувся з рук німецьких катів, вже кілька місяців пізніше був у рядах українського партизанського ру-

ху, а згодом брав визначну участь у боях проти німецьких окупантів та большевицьких загонів, що нищили та грабували українські землі. З ним разом були його земляки — активні співучасники здвигу під Базаром.

21 листопада 1921 року стрілець Щербак над власною могилою сказав своє мужнє — «Стрільай кате!», а по здвизі під Базаром біля Житомиру над могилою залунало могутнє «Ще не вмерла», а революціонер Сурмач, знявши з себе сорочку і кинув її катам у вічі з вигуком — «Стрільайте, кати! Слава Україні!» Голос Щербака знайшов у десятках тисяч нових борців своїх вірних послідовників, гідних його чину. Організатори другого здвигу під Базаром двадцять років пізніше вогонь своєї любови до України та знамена нової боротьби передали у чаші із святою землею з 359 . . . Насичену кров'ю Лицарів землю взяли представники всіх українських земель . . . Це були символи українського відродження, нових борців, що виростають із законів української землі та з чистого українського серця, що за Україну віддає своє життя. Другий здвиг під Базаром був символом нових бурхливих днів на Україні, нових поривів та боротьби, що почалася ще тоді, коли над українською землею хрестились мечі двох апокаліптичних імперіялізмів.

Вже двадцять вісім років минає від Першого Базару та вісім років від Другого. Обидві великі річністі сплітаються в одну цілість. І не тільки числами днів, — в'яже їх в одну цілість глибинний внутрішній зміст їх. Обидва Базари — це виразні монументи в українській історії, які, побіч інших історичних подій, визначають непокитну боротьбу українського народу за свою Державу, а, значить, і за своє національне та соціяльне визволення.

Базар — це доказ, що цих стремлінь не змогла та не зможе спинити жодна сила, хоч би це мали бути два, чи всі імперіялізми разом!

Базар — це свідок невмирущості українського героїчного духа, що навіть серед найбільше несприятливих відносин виринає з усією своєю силою на діву арену!

Базар — це стовп Української Революції, що своїм стилем, змістом, мораллю та завданнями, є одноразовою, але у своїх основах відмінною та ворожою до всіх революційно - терористичних експериментів з брутальним чи червоним забарвленням. І тільки вона, як могутній духовий, моральний та політичний здвиг українського народу, може формувати наше велике завтра. Вона, а не чуже імперіалістичне насильство може розв'язати всі питання українського геополітичного простору.

Базар — це мemento, що на сторожі українських інтересів стоїть український воїн - революціонер. Він підіймається кожнoчасно і завдавав і буде завдавати кожному, хто простягає свої руки на українські землі, смертельних ударів. Він є запорукою, що такий удар дістане, в процесі дальшого розгортання Українських Визвольних Змагань, червона імперіалістична Москва!

«ДЛЯ КОЖНОГО, ЩО ПАНУЄ ЧИ ХОЧЕ
ПАНУВАТИ В УКРАЇНІ, УКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛІЗМ БУДЕ НАЙБІЛЬШОЮ
НЕБЕЗПЕКОЮ І НЕПРИМИРИМИМ ВОРОГОМ»

Олег Ольжич - Кандиба.